

VARIA

Expoziție de “carte străină” veche la Arhivele Naționale

Poate că se impune să recunoaștem din capul locului: ceea ce înseamnă biblioteca unei Arhive este neplăcut de similar cu ceea ce semnifică arhiva unei biblioteci. În ambele cazuri, avem de a face cu un soi de rude sărace, mai degrabă tolerate decât promovate. Neconstituind obiectul principal de activitate, biblioteca unei Arhive devine automat un element marginal.

Încercând să depășească acest adevăr supărător, Arhivele Naționale au căutat, în toamna anului 2008, să pună în evidență ceea ce au considerat a fi mai semnificativ din cadrul fondului de carte.

S-a optat pentru expunerea de “cărți străine”. Însă, în acest moment al discuției, se impune o paranteză, pornind de la întrebarea “Ce înseamnă carte străină?” Mai precis, care este punctul care delimitează cartea românească de cea străină? Se impune precizat că separația (pe care ne permitem să o suspectăm și de unele accese vag xenofobe) există, chiar este scoasă în evidență în diversele metodologii sau regulamente. Firește, delimitarea se poate opera având drept criteriu limba în care a fost scrisă/redactată o carte sau alta. Problema intervine atunci când avem parte de un fel de “expansionism” românesc¹, în virtutea căruia orice carte editată pe teritoriul actual al statului român (chiar și în perioade în care acesta era restrâns între limitele altor hotare) devine în mod forțat carte românească! În plus, un real pericol – izvorât tot dinspre abordări naționaliste nocive – îl constituie tendința de a stabili caracterul unei cărți în funcție de locul apariției: lăsînd la o parte atribuirea unui ridicol caracter românesc totalmente inadecvat unei cărți editate, spre exemplu, la Sibiu sau la Brașov pe simplul considerent că în momentul de față această regiune este parte componentă a României, acest principiu dăunător ar conduce la golirea de înțeles a sintagmei de “carte latină”!

De asemenea, nu există o reglementare care să stabilească în mod precis ce semnificație are sintagma de “carte veche”. Oricum, ar fi și complicat să se acorde un “verdict” infailibil în acest sens, în condițiile în care timpul face ca ideea de vechime să se extindă odată cu trecerea anilor. Aducem însă în discuție acest aspect pentru simplul motiv că, fie și atunci când se pune problema perioadei acoperite de termenul “veche”, tendința separării inexplicabile dintre cartea românească și cea străină intervine din nou. Spre exemplu, datele solicitate anual bibliotecilor de către Institutul Național de Statistică comit această separație forțată, considerând anul 1830 drept bornă cu caracter definitiv pentru consacrarea vechimii unei cărți românești, respectiv 1700 pentru indefinibilele “cărți străine”². Practic, această veritabilă discriminare are darul otrăvit de a sublinia încă o dată poziția de înapoiere a culturii și civilizației românești față de restul lumii (dacă mai era nevoie!).

¹ Mitul unui popor român veșnic defensiv, aflat la limita marilor imperii etc. este – iată! – serios pus sub semnul îndoielii de această veritabilă expansiune românească pe plan biblioteconomic!

² Situația este reluată și în privința periodicelor: 1918 pentru cartea românească, respectiv 1870 pentru cea “străină”.

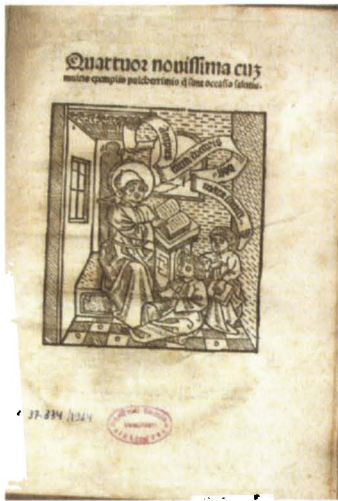
Depășind (sau încercând să depășească) aceste dileme, organizatorii expoziției s-au concentrat pe depistarea de “cărți străine” vechi (în sensul elaborării acestora în alte limbi decât cea română și editării lor în primele secole de existență a tiparului) depozitate în sediul central al Arhivelor Naționale. Rezultatul l-a constituit expunerea a 66 de incunabule, redactate în majoritate în latină (34), dar și în germană (15), franceză (9), italiană (4), greacă (2), spaniolă (1), engleză (1). Dintre acestea, incunabule *stricto sensu* (ediții ante-1500) sunt în număr de patru. Dacă anterior se considera că lucrarea cea mai veche din depozitul central de carte al Arhivelor Naționale o constituie un exemplar din *Liber chronicarum* a lui Hartmann Schedel (tipărită la Augsburg în 1497), pregătirea expoziției a reprezentat și un prilej de a descoperi două incunabule de dată și mai veche, anume cronica lui Eusebiu de Cesarea în ediția venețiană de la 1483 și scrierea lui Gerard van Vliederhoven apărută la Köln în 1492.

Fragment din *Eusebii Caesariensis Chronicon*, ediția Ratdolt, Veneția, 1483

Fragment din [Hartmann Schedel], [*Liber chronicarum* ...], [Augsburg], [Johann Schönsperger], [1497] (datele bibliografice sunt reconstituite ulterior, pagina de titlu fiind absentă)

Pagina de titlu a ediției Sancta Colonia [= Köln], Henricus Quentell, 1492 din *Quattuor nouissima cum multis exemplis pulcherrimis* ..., aparținând lui Gerardus din Vliederveen

Pagina de titlu a ediției Basel, Officina Frobeniana, 1523 din *Erasmi Roterodami Paraphrasis in Evangelium secundum Iohannem*

Vernisajul expoziției în cauză a avut loc în data de 31 octombrie 2008 și s-a bucurat de luările de cuvânt ale lui Lukács Antal (Facultatea de Istorie, Universitatea București) și Ovidiu Cristea (Institutul de Istorie "Nicolae Iorga", București).

După închiderea expoziției (28 noiembrie), cărțile au revenit cuminti în depozitul de unde pleaseră. Începea un nou drum lung și obositor către uitare...

Șerban V. Marin

1939. Zile de pace, zile de război

Expoziția dedicată anului 1939, organizată de către Arhivele Naționale în aprilie 2009, și-a propus familiarizarea cu istoria a publicului larg într-un mod mai neconvențional. Astfel, fără a pune accent pe evenimente politice, ea a încercat să reconstituie aspecte ale societății românești interbelice ca atare. Anul 1939 a constituit momentul unei rupturi fundamentale: pe un ritm normal de viață, pe un trend de progres evident în toate domeniile, decizii politice greșite fac din anul 1939 ultimul an de normalitate, de așezare a României pe făgașul pe care evoluase în perioada interbelică. Cu riscul de a părea apologetici, am conturat profilul unei societăți românești aflată în rândul statelor civilizate ale Europei în plan social, cultural și economic, în care românii cunosc deja beneficiile modernizării, cel puțin la nivel urban.

Am încercat să scoatem la lumină documente care să reflecte realitățile sociale ale epocii, nivelul de instruire a muncitorilor, evoluția conștiinței lor civice, organizarea